

ВІДГУК

опонента - доктора медичних наук, доцента Копчак Оксани Вікторівни на дисертацію Кравченко Анни Василівни «Попередження ускладнень на етапі хірургічного лікування і реабілітації генералізованого пародонтиту, асоційованого із перsistуючою герпесвірусною інфекцією», подану до спеціалізованої вченої ради ДФ 26.613.024 Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика МОЗ України, що створена відповідно до наказу МОН України від 19.02.2021 № 237, на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія»

Актуальність теми

Одна з найбільш актуальних проблем, яка сьогодні стоїть перед стоматологічною спільнотою – це пошук шляху вдосконалення лікування хворих на генералізований пародонтит з наступною реабілітацією пацієнтів. Окрім цього, існує ще одна медико-соціальна проблема, що базується на можливості поєдання захворювань тканин пародонту з перsistуючою герпесвірусною інфекцією та виникненні взаємообтяжувального зв'язку між ними й в подальшому формуванні процесів, які призводять до розвитку порушень місцевих і загальних захисних факторів порожнини рота в хворих цієї категорії.

Незважаючи на це, данні сучасної літератури й сьогодні не досить чітко роз'яснюють, як впливає наявність перsistуючої інфекції вірусу герпесу на перебіг генералізованого пародонтиту та його терапію, особливо на етапі хірургічного лікування.

В цьому зв'язку, дисертаційне дослідження Кравченко Анни Василівни на тему: «Попередження ускладнень на етапі хірургічного лікування і реабілітації генералізованого пародонтиту, асоційованого із перsistуючою герпесвірусною інфекцією», направлене на вирішення питань підвищення ефективності лікування генералізованого пародонтиту, асоційованого з

хронічною перsistуючою герпесвірусною інфекцією, шляхом удосконалення діагностики, лікування та профілактики виникнення ускладнень у вигляді маніфестних проявів герпесвірусної інфекції у порожнині рота пацієнтів на етапі хірургічного лікування є актуальним для розвитку сучасної стоматології.

Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна роботи Кравченко А.В., що розглядається не викликає сумнівів. Бажано було б відзначити, що дисертанткою вперше в Україні було проведене дослідження по вивченю і порівнянню патогенетичних особливостей та клінічного перебігу ХГП II ступеня, асоційованого з перsistуючою герпесвірусною інфекцією (ГВІ).

Окрім цього, вперше в Україні, на підставі клінічних та лабораторних (вірусологічних, імунологічних) досліджень авторкою була розроблена схема етіопатогенетичного медикаментозного лікування генералізованого пародонтиту II ступеню, хронічного перебігу в осіб різних вікових груп із урахуванням превентивної терапії маніфестних проявів хронічної перsistуючої ГВІ в порожнині рота в хворих – вірусоносіїв під час виконання закритого кюретажу та проведена оцінка ефективності лікування у найближчі та віддалені терміни.

Авторкою, на підставі аналізу даних проведених клініко-лабораторних досліджень на етапах лікування пацієнтів із генералізованим пародонтитом II ступеню, хронічного перебігу, асоційованим з перsistуючою ГВІ була доведена висока ефективність застосування патогенетичної терапії, що сприяло подовженню тривалості періоду ремісії маніфестних проявів ГВІ в ротовій порожнині.

Практична значимість дослідження

Дисертанткою в ході виконання роботи було доведено співставність та ефективності традиційної схеми медикаментозного лікування

генералізованого пародонтиту II ступеню і схеми, що була розроблена авторкою, яка не передбачає місцевого застосування антибіотиків. Це дозволить в подальшому практикуючим лікарям-стоматологам уникнути утворення антибіотикорезистентних штамів пародонтопатогенної мікрофлори в хворих із зазначеною патологією.

Результати дисертаційного дослідження були впроваджені у навчальний процес і лікувальну роботу кафедри стоматології НМАПО імені П. Л. Шупика, лікувальну роботу Києво-Святошинської районної стоматологічної поліклініки, ТОВ «Медичний Центр Пельц Клінік, ПП «Український стоматологічний центр».

За темою дисертаційної роботи авторкою було опубліковано 3 статті: 1 – в науковому фаховому виданні України відповідно до переліку наукових фахових видань України; 1 – в періодичному науковому виданні інших країн, яке входить до Європейского Союзу (Республіка Польща); 1 – в наукометричному виданні, проіндексованому у базі даних Scopus. Okрім цього було опубліковано 1 тези доповідей в матеріалах конгресів та науково-практичних конференцій. Положення дисертаційного дослідження були обговоренні на Науково-практичній конференції молодих вчених, присвяченій 25-річчю Національної академії медичних наук України (2018) та на Науково-практичній конференції з міжнародною участю “Інноваційні технології в сучасній стоматології” (2020).

Ступінь обґрутованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертаційна робота Кравченко А.В. є фрагментом науково-дослідної роботи кафедри стоматології Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика “Клініко-лабораторне обґрутування застосування сучасних медичних технологій в комплексному лікуванні та реабілітації основних стоматологічних захворювань”, термін виконання НДР 2017 – 2021

роки, № державної реєстрації 0117U006451. Дисерантка є співвиконавцем даної роботи.

Завдання дослідження сформульовані авторкою чітко та послідовно. Об'єкт та предмет дисертаційного дослідження, також визначені конкретно та чітко.

Для виконання роботи авторкою були використані наступні методи дослідження: загальноклінічні, лабораторні, біохімічні, імунологічні, статистичні. Методи досліджень сучасні та відповідають поставленим завданням.

Клінічні дослідження були проведені на базі кафедри стоматології Інституту стоматології НМАПО імені П.Л. Шупика МОЗ України та на клінічній базі ПП «Український стоматологічний центр» протягом 2016 – 2020 років. Лабораторні дослідження проводились у співпраці із відділом нейроімунології Інституту нейрохірургії імені академіка А. П. Ромоданова.

Кінцевою метою роботи, що виконувалась було реалізація поставленої авторкою цілі, а саме - підвищення ефективності лікування хронічного генералізованого пародонтиту II ступеня важкості, асоційованого з хронічною перsistуючою герпесвірусною інфекцією, шляхом удосконалення діагностики, лікування та профілактики виникнення ускладнень у вигляді маніфестних проявів герпесвірусної інфекції у порожнині рота пацієнтів на етапі хірургічного лікування і реабілітації із застосуванням власно розроблених, науково обґрунтованих медикаментозних схем.

Дизайн дисертаційного дослідження складався з двох підготовчих етапів і чотирьох основних етапів. У дослідження було включено 139 пацієнтів із хронічним генералізованим пародонтитом II ступеня тяжкості та 20 пацієнтів з інтактним пародонтом. Також авторкою було проаналізовано 174 амбулаторні картки хворих, яким проводили хірургічне лікування генералізованого пародонтиту II ступеня у віці 35 - 60 років. Дуже чітко були прописані критерії включення пацієнтів до програми дослідження, а також

критерії не включення пацієнтів і критерії виключення пацієнтів із програми дослідження. Розподіл пацієнтів хворих на генералізований пародонтит II ступеня відбувався за критерієм наявності або відсутності в них проявів герпесвірусної інфекції в анамнезі. Розподіл осіб за віковими групами проводився відповідно до рекомендацій ВООЗ. Віковий розподіл обстежених пацієнтів в основній групі та групі порівняння не мали статистично значущої різниці ($p > 0,05$).

Окрім розроблених науково обґрунтованих медикаментозних схем, дисертанткою була вивчена їх ефективість в залежності від наявності або відсутності в хворих перsistуючої герпесвірусної інфекції.

Таким чином, дисертаційна робота виконана авторкою на достатній кількості пацієнтів із використанням відповідних інформативних методик та методів досліджень, які є адекватними поставленій меті й завданням. Об'єм клінічних і лабораторних досліджень є достатнім, що дозволило дисертантці отримати вірогідні результати за даними статистичного аналізу. Узагальнюючі висновки відображають основний зміст роботи, а практичні рекомендації є науково обґрунтованими.

Обсяг і структура дисертації

Дисертаційна робота Кравченко Анни Василівни «Попередження ускладнень на етапі хіургічного лікування і реабілітації генералізованого пародонтиту, асоційованого із перsistуючою герпесвірусною інфекцією» викладена на 192 сторінках основного тексту та складається з анотацій двома мовами (українською та англійською), вступу, шести розділів власних досліджень, аналізу і узагальнення отриманих результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел, який містить 304 літературних посилань, з них 148 кирилицею та 156 латиницею, додатків.

У вступі авторкою висвітлена актуальність обраної теми дослідження. Мета, об'єкт та предмет дослідження представлені в відповідності до назви

дисертаційної роботи. Визначені завдання дають можливість повною мірою розкрити зміст дисертаційної роботи.

РОЗДІЛ 1 СУЧАСНИЙ СТАН ЛІКУВАННЯ ХВОРИХ ІЗ ХРОНІЧНИМ ГЕНЕРАЛІЗОВАНИМ ПАРОДОНТИТОМ II СТУПЕНЯ ВАЖКОСТІ, АСОЦІЙОВАНИМ ІЗ ПЕРСИСТУЮЧОЮ ГЕРПЕСВІРУСНОЮ ІНФЕКЦЄЮ (ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ) побудований з 5 підрозділів, в яких авторкою висвітлено: сучасні уявлення про характер, чинники та зв'язок уражень пародонту з соматичною патологією; роль мікрофлори порожнини рота в розвитку та прогресуванні захворювань тканин пародонту та її чутливість до антимікробних препаратів; етіопатогенетичну роль вірусів сімейства Herpesviridae та вірусно-бактеріальних асоціацій у виникненні й розвитку захворювань пародонту; особливості імунологічної реактивності хворих з герпесвірусною інфекцією; сучасні підходи до лікування хронічного генералізованого пародонтиту, асоційованого із перsistуючою герпесвірусною інфекцією.

Літературні джерела, що були використані при написанні цього розділу, відповідають обраній тематиці досліджень, вони є сучасними й інформативними.

Розділ викладений дисертанткою на 35 сторінках друкованого тексту з гарним розумінням проблеми. Побудований послідовно та логічно, досить легкий для сприйняття.

Зауважень не має.

РОЗДІЛ 2 ДИЗАЙН, МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ викладений на 26 сторінки, проілюстрований 2 таблицями та 3 рисунками. Розділ складається з 9 підрозділів, у яких надано: дизайн та матеріали дослідження; клінічна характеристика груп дослідження; клінічні методи обстеження стану тканин пародонта; лабораторні методи дослідження; біохімічні методи дослідження; верифікація діагнозів хронічний рецидивуючий герпес та хронічна асоційована герпетична інфекція;

імунологічні методи обстеження; клінічні групи та методи лікування і профілактики хронічного генералізованого пародонтиту II ступеня, асоційованого із перsistуючою герпесвірусною інфекцією; методи статистичної обробки отриманих результатів.

Кількість пацієнтів - є достатньою, а методи дослідження - є об'єктивними й сучасними, описані доступно. Статистичні методи, що застосовані в дослідженні відповідають структурі вибірки та надають можливість визначити вірогідність отриманих в ході виконання роботи результатів.

Загалом розділ надає вичерпну інформацію про характер клінічного матеріалу та види проведених досліджень.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ КЛІНІЧНОГО ПЕРЕБІГУ ХРОНІЧНОГО ГЕНЕРАЛІЗОВАНОГО ПАРОДОНТИТУ II СТУПЕНЯ, АСОЦІЙОВАНОГО ІЗ ПЕРСИСТУЮЧОЮ ГЕРПЕСВІРУСНОЮ ІНФЕКЦІЄЮ викладений на 7 сторінках друкованого тексту та має 6 ілюстрацій (5 таблиць, 1 рисунок).

Розділ 3 складається з двох підрозділів: 3.1 «Оцінка загально-клінічних параметрів стану тканин пародонта у пацієнтів із ХГП II ступеня важкості» та 3.2. «Відсоткова розповсюдженість та видовий розподіл герпесвірусної персистенції (ВПГ1,2; ЦМВ; ВЕБ) у пацієнтів із ХГП II».

У підрозділі 3.1 авторка надає аналіз даних за результатами гігієнічних та пародонтальних індексів, отриманих при обстеженні хворих на генералізований пародонтит хронічного перебігу до лікування. А також аналізує показники кількості ясенної рідини у пацієнтів основної (II групи із ГВІ) та групи порівняння (I групи без ГВІ) при генералізованому пародонтиті, II ступеня хронічного перебігу до початку лікування. Кількість ясенної рідини (в мм^2) у осіб I та II груп мала статистично значущу різницю ($p<0,05$) між собою і вірогідно ($p<0,05$) перевищувала кількість ясенної рідини у пацієнтів групи контролю (інтактний пародонт). Ці дані свідчать

про більшу вираженість хронічного запального процесу у пацієнтів II групи порівняно з пацієнтами I групи.

Аналіз даних вмісту гістаміну та серотоніну в ясенній рідині у осіб I та II груп також свідчить про більш виражений запальний процес у пацієнтів II групи порівняно з пацієнтами I групи. Так вміст гістаміну та серотоніну в ясенній рідині у осіб I та II груп мав статистично значущу різницю ($p<0,05$) між собою і вірогідно ($p<0,01$) перевищував аналогічні показники у пацієнтів групи контролю, що можна пояснити впливом наявної ГВІ.

У підрозділі 3.1 представлені дані про відсоткову розповсюдженість та видовий розподіл герпесвірусної персистенції. Велику цікавість викликала частота рецидивів ГВІ в порожнині рота пацієнтів II (основної) групи. При зборі анамнестичних даних дисертанткою було встановлено, що найбільша кількість рецидивів ГВІ припадає на пацієнтів у вікових групах 35-45 років та 46-55 років, що обумовлює велике медико-соціальне значення досліджуваної проблеми і підвішує значення розроблених авторкою схем лікування хворих з поєднаною патрологією.

Розділ важливий в теоретичному і практичному аспектах. За результатами розділу опубліковано 3 наукові праці.

Серед зауважень: розділ викладений досить стисло, для кращого сприйняття інформації бажано б було додати вступ до розділу та узагальнюючі висновки наприкінці кожного з підрозділів.

РОЗДІЛ 4. ОЦІНКА СТАНУ МІСЦЕВОГО ТА ЗАГАЛЬНОГО ІМУНІТЕТУ У ПАЦІЄНТІВ ІЗ ХРОНІЧНИМ ГЕНЕРАЛІЗОВАНИМ ПАРОДОНТИТОМ II СТУПЕНЯ, АСОЦІЙОВАНИМ ІЗ ПЕРСИСТУЮЧОЮ ГЕРПЕСВІРУСНОЮ ІНФЕКЦІЄЮ викладений на 17 сторінках друкованого тексту, містить 3 таблиці та 1 рисунок. Розділ складається з 4 підрозділів.

Підрозділ 4.1 «Імунологічні показники дослідження ротової рідини пацієнтів із ХГП II ступеня із персистенцією вірусів сімейства Herpesviridae»

підрозділено на дві частини, в яких авторка надає аналіз даних показників імунологічного дослідження ротової рідини пацієнтів з вірусом простого герпесу 1 і 2 типу, вірусу Ештейн-Барра та цитомегаловірусу методом полімеразної ланцюгової реакції та імуноферментного аналізу.

За даними дисертантки підвищений рівень IgG до вірусу простого герпесу 1 і 2 типу без маніфестних проявів герпесвірусної інфекції є анамнестичним критерієм, що відображає відсутність активної репродукції вірусів у ротовій рідині при ремісії або латентній перsistенції вірусів в організмі.

Розділ добре ілюстрований таблицями та малюнками, закінчується узагальнюючими висновками, що містять аналіз даних, отриманих при проведенні досліджень. Результати розділу викладені в 3 наукових публікаціях. Отже отримані результати свідчать про те, що в організмі імунокомпрометованих пацієнтів (основна група) наявна латентна герпесвірусна поліінфекція, яка здатна до реактивації під впливом зниження загальної імунної резистентності в період загостреного перебігу генералізованого пародонтиту.

У підрозділі 4.2, 4.3 та 4.4 авторка надає інформативний аналіз даних імунологічних досліджень сироватки крові хворих із перsistенцією вірусів сімейства Herpesviridae; проводить порівняльний аналіз показників клітинної та гуморальної ланок імунної системи в пацієнтів з генералізованим пародонтитом II ступеня, хронічного перебігу, асоційованого із перsistуючою герпесвірусною інфекцією в залежності від титру антитіл до вірусу простого герпесу 1 і 2 типу, вірусу Ештейн-Барра та цитомегаловірусу при моно- та полігерпесвірусній інфекції; наводить результати досліджень імунологічних показників зразків тканин пародонта у осіб генералізованим пародонтитом, асоційованими із перsistуючою герпесвірусною інфекцією.

Отримані авторкою результати досліджень в цілому суттєво поглиблюють знання науковців з приводу патогенезу генералізованого пародонтиту, який асоційований із перsistуючою герпесвірусною інфекцією. А також стали для пошукачки значним та досить важливим теоретичним підґрунтям для удосконалення способів комплексного лікування та реабілітації хворих зазначеної категорії. Розділ 4 досить інформативний та чітко відображає результати проведених досліджень опублікованих у двох наукових працях.

Серед зауважень до розділу: для кращого сприйняття матеріалу, що викладається краще не подрібнювати підрозділи на під підрозділи, якщо вони займають менше однієї сторінки друкованого тексту та пов'язані між собою в теоретичному аспекті (наприклад під підрозділи 4.1.1 та 4.1.2).

РОЗДІЛ 5 ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЛІКУВАННЯ ХРОНІЧНОГО ГЕНЕРАЛІЗОВАНОГО ПАРОДОНТИТУ II СТУПЕНЯ У ПАЦІЄНТІВ НЕ ОБТЯЖЕНИХ ПЕРСИСТУЮЧОЮ ГВІ викладений на 20 сторінок та містить 10 таблиць. Складається з 3 підрозділів, в яких авторка надає обґрунтування доцільності проведення методики закритого кюретажу в хворих з генералізованим пародонтитом II ступеня, хронічного перебігу, що асоційований з перsistуючою герпесвірусною інфекцією; наводить аналіз результатів лікування хворих на генералізований пародонтит II ступеня, не обтяжених герпевірусною інфекцією в найближчі та віддалені терміни спостереження.

Становлять значний теоретичний та практичний інтерес отримані нові дані в ході проведеного ретроспективного аналізу 174 амбулаторних карт пацієнтів віком 35 - 60 років, яким проводили хірургічне лікування генералізованого пародонтиту II ступеня у вигляді закритого та відкритого кюретажу в ділянці чотирьох фронтальних різців нижньої щелепи. Авторкою було встановлено, що у пацієнтів із генералізованим пародонтитом та герпесвірусною інфекцією, яким проводили відкритий кюретаж (II група)

терміни загоєння були довшими, ніж у осіб без ГВІ, яким проводили аналогічне оперативне втручання, в середньому, на 5 діб і достовірно перевищували показники в пацієнтів із генералізованим пародонтитом та ГВІ, яким в ході лікування проводили закритий кюретаж (І група).

Також дисертантою з метою оцінки ефективності запропонованих схем лікування і попередження можливості утворення антибіотикорезистентних штамів пародонтальної флори було проведено порівняння співставності стандартної схеми медикаментозної терапії, яка застосовується для медикаментозного супроводу закритого кюретажу і схеми медикаментозного лікування, що не передбачала місцевого застосування антибіотиків. Авторка оцінювала ефективність терапії після лікування за динамікою скарг пацієнтів, гігієнічних та пародонтальних індексів, показників динаміки ясенної рідини і смісту у ній гістаміну й серотоніну, показників клітинного та гуморального імунітету, біохімічних маркерів наявності і інтенсивності запального процесу в пародонті.

Проведений дисертантою аналіз динаміки зазначених показників показав, що не залежно від того є у схемі антибіотики або ні - результати лікування не мали статистично значущої різниці протягом усього терміну спостереження. Таким чином, порівняльна оцінка ефективності лікування пацієнтів підгрупи А (Схеми 1 – із включенням антибіотикотерапії) і підгрупи В (Схема 2 - без антибіотикотерапії) дала змогу свідчити, про співставність цих схем, тому що результати їх застосування не мали статистично значущої різниці.

Розділ інформативний, чітко відображає результати проведених досліджень.

Серед побажань: для кращої наочності викладеного матеріалу та поліпшення сприйняття розділу - використовувати не лише таблиці (10 таблиць), а й діаграми.

РОЗДІЛ 6 ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЛІКУВАННЯ ХРОНІЧНОГО ГЕНЕРАЛІЗОВАНОГО ПАРОДОНТИТУ II СТУПЕНЯ, АСОЦІЙОВАНОГО ІЗ ПЕРСИСТУЮЧОЮ ГВІ викладений на 19 сторінках друкованого тексту, містить 9 таблиць та 3 рисунки. Розділ 6 має два підрозділи: 6.1 «Оцінка ефективності лікування пацієнтів із ХГП II ступеня, асоційованого із перsistуючою герпесвірусною інфекцією у найближчі терміни» та 6.2 «Оцінка ефективності лікування пацієнтів із ХГП II ступеня, асоційованого із перsistуючою герпесвірусною інфекцією у віддалені терміни».

Розділ присвячений результатам клініко-лабораторних досліджень у пацієнтів, що проходили лікування згідно розроблених авторкою схем лікування.

Результативність запропонованого лікування - Схема 3, що передбачало комплексне застосування розчину фітокомплексу «Джерело - I» перед втручанням і під час медикаментозного супроводу в найближчому періоді після закритого кюретажу, підтверджена динамікою показників пародонтальних індексів у пацієнтів із генералізованим пародонтитом II ступеня, хронічного перебігу (ХГП), асоційованим із перsistуючою герпесвірусною інфекцією (підгрупа АII) та була більш позитивною ніж у пацієнтів із ХГП II ступеня, асоційованим із перsistуючою ГВІ, які були проліковані за Схемою 2 (підгрупа ВII).

Окрім цього, пацієнти підгрупи АII, для медикаментозного лікування яких була запропонована Схема 3 за даними авторки, мали менший відсоток скарг і ускладнень в вигляді маніфестних проявів герпесвірусної інфекції у порожнині рота в найближчі строки після проведеної терапії, коротші терміни загоєння поверхні ділянки втручання, ніж хворі підгрупи ВII, для медикаментозного лікування яких була зстосована Схема 2.

Кожна група пацієнтів була детально проаналізована дисеранткою після застосованих схем лікування з точки зору клінічного перебігу та на підставі лабораторних даних.

У період спостереження за пацієнтами II групи пошукачка відзначала маніфестні прояви ГВІ в підгрупі АІІ у 14,64% осіб, із них у 4,88% із тяжкою формою протікання ГВІ і у 9,76% – із середньотяжкою; у підгрупі ВІІ – у 45,95% осіб, із них у 5,41% із тяжкою формою протікання ГВІ і у 40,54% – із середньотяжкою.

Авторка на підставі порівняльної оцінки динаміки кількості ясенної рідини та вмісту гістаміну й серотоніну в ній у осіб основної групи та групи порівняння (до, у найближчі та віддалені терміни після лікування) довела, що ефективності лікування пацієнтів із ХГП II ступеня важкості, асоційованим із перsistуючою ГВІ за Схемою 3, яка передбачала застосування розчину фітокомплексу «Джерело-І» має більшу ефективність, ніж Схема 2.

Щоб не перевантажувати таблицями розділ, деякі з них були розміщені авторкою в додатках. Розділ досить ґрутовний, інформативний і ключовий у дисертації, тому для покращення сприйняття бажано б було додати вступ та виділити резюмуючи висновки до розділу. Інших зауважень до розділу немає.

У розділі АНАЛІЗ І УЗАГАЛЬНЕННЯ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ авторкою систематизовано отримані результати дисертаційної роботи. Приведене обговорення результатів проведених клініко-лабораторних досліджень. Авторка визначає, обґрунтовує значення отриманих результатів для практикуючого сучасного лікаря-стоматолога.

Висновки до дисертаційної роботи витікають з проведених авторкою досліджень, а запропоновані практичні рекомендації відображають отримані результати дослідження. Таким чином, дисертаційна робота Кравченко Анни Василівни має науковий інтерес і практичне значення.

Список використаних джерел оформленний згідно вимог. Використані джерела сучасні та відповідають тематиці дослідження.

Дослідження проведено дисертанткою з дотриманням принципів біоетики та не містить запозичень інших авторів, з дотриманням вимог

доброчесності. Результати дослідження оприлюднені в друкованих працях і доповідях.

Принципових зауважень щодо оформлення дисертації немає, виявлені погрішності не впливають на суть та позитивну оцінку роботи. При ознайомленні з роботою виники деякі запитання, на які бажано отримати відповідь в порядку дискусії:

1. Які досліджувані Вами фактори є основними в патогенезі генералізованого пародонтиту, асоційованого із перsistуючою герпесвірусною інфекцією?

2. Який механізм впливу розробленої Вами схеми лікування на перебіг процесів репаративної регенерації в тканинах пародонту?

3. Які сьогодні мають бути шляхи активного впровадження у практичну діяльність лікарів-стоматологів запропонованої Вам схеми лікування хворих на генералізований пародонтит, асоційований з перsistуючою герпесвірусною інфекцією?

ВИСНОВОК

Дисертація Кравченко Анни Василівни подана на здобуття ступеня доктора філософії є завершеною науковою працею, що виконана здобувачем особисто, має наукову новизну, теоретичне та практичне значення. У ній наведено нове вирішення актуального наукового завдання сучасної стоматології - підвищення ефективності лікування хронічного генералізованого пародонтиту II ступеня, асоційованого з хронічною перsistуючою герпесвірусною інфекцією, шляхом удосконалення діагностики, лікування та профілактики виникнення ускладнень у вигляді маніфестних проявів герпесвірусної інфекції у порожнині рота пацієнтів на етапі хірургічного лікування і реабілітації із застосуванням власно розроблених, науково обґрунтованих медикаментозних схем, що має істотне значення в галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 221

«Стоматологія». Наукові результати дисертаційного дослідження представлені в достатній кількості наукових публікацій.

Таким чином, дисертація Кравченко Анни Василівни «Попередження ускладнень на етапі хірургічного лікування і реабілітації генералізованого пародонтиту, асоційованого із перsistуючою герпесвірусною інфекцією» повністю відповідає вимогам п.10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. №167, сучасним вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. №40. Кравченко А. В. має необхідний рівень наукової кваліфікації і заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія».

Офіційний опонент

Завідувачка кафедри терапевтичної стоматології

ПВНЗ «Київський медичний університет»

доктор медичних наук, доцент

O. V. Kopchak

